

Les excavacions es van dur a terme a l'entorn de l'ermita del Remei de Flix, on el 1938 hi va haver un hospital de campanya. FOTO: JOAN REVILLAS

Flix

L'excavació de la fossa de l'ermita del Remei recupera les restes de 57 individus

Corresponen a persones mortes el 1938, ateses per un hospital de campanya republicà, segons evidencien les amputacions i tractaments mèdics apreciats en els exhumats

MARIBEL MILLAN LÓPEZ
FLIX

Els treballs d'excavació duts a terme a la fossa de l'ermita del Remei de Flix han recuperat les restes òssies de 57 individus. Es tracta de la fossa més gran exhumada durant el 2023 a Catalunya pel Departament de Justícia, Drets i Memòria de la Generalitat, a través de la Direcció General de Memòria Democràtica, en uns treballs que es van allargar durant cinc mesos, des de setembre de l'any passat fins a aquest gener.

D'acord amb les troballes i els testimonis orals, tot apunta a que la fossa estaria vinculada a un hospital de campanya republicà ubicat a l'ermita durant la Batalla de l'Ebre, tal com evi-

dencien les nombroses amputacions i tractaments mèdics apreciats en la majoria dels individus exhumats. A més, s'han localitzat múltiples abocaments de material mèdic que, dipositats al costat dels cossos, contenen elements com fèrules de Kramer, restes de guix o diferents tipus de vials.

Un cop exhumats els cossos, s'estan fent estudis antropològics i genètics de les restes, que en determinen l'edat, el sexe, malalties i altres dades... després se'ls hi extreu ADN amb l'objectiu final, si fos possible, de poder identificar-les i retornar-les a les famílies inscrites al Cens de Persones Desaparegudes i adherides al Programa d'identificació genètica de la Generalitat de Catalunya.

La localització de la fossa de l'ermita del Remei va ser fortuïta, fa més de deu anys, quan uns infants que jugaven amb pales i cubells de platja van trobar les primeres restes a un bancal proper del santuari, al març de

La de Flix és la fossa més gran exhumada per la Generalitat durant el 2023

2013. Les restes van ser recuperades per agents del cos dels Mossos d'Esquadra. Arran de la descoberta, es va cercar el recinte i el lloc d'exhumació es va cobrir amb una planxa de ferro per evitar que es malmetés.

Paral·lelament, la Direcció General de Memòria Democràtica va encarregar una investigació històrica amb la voluntat de determinar l'origen de les restes. I és que no es disposava de cap referència documental sobre l'existència d'una possible fossa al voltant de l'ermita del Remei.

Records d'una infermera

Així, durant la recerca històrica prèvia a les excavacions, es va trobar el testimoni oral d'una veïna de Flix, la qual va explicar que l'ermita del Remei va servir com a hospital de campanya per a les tropes republicanes. També va comentar que ella mateixa havia exercit d'infermera i que tots els soldats que morien a l'hospital eren enterrats a les feixes properes a l'ermita, just on es van pro-

L'apunt Identificació genètica

● El Programa d'identificació genètica de la Generalitat compta actualment amb 3.703 perfils genètics complets de famílies inscrites, que tenen algun avantpassat que va desaparèixer durant la Guerra Civil. També disposa de 632 perfils de restes exhumes amb el perfil genètic completat.

duir les primeres troballes. Finalment, els treballs sobre el terreny van arrencar el passat mes de setembre i s'han allargat uns cinc mesos per la gran quantitat de cossos i elements recuperats durant l'excavació, molt valuosos a l'hora d'estudiar la Batalla de l'Ebre i el context de la Guerra Civil, la vida quotidiana dels soldats o la sanitat de l'època.

Si finalment es pogués identificar algun dels combatents, es retornarien les restes a la seva família; la resta, es preveu que seran reinhumats de forma digna al cementiri de Flix.

«No només recuperem cossos que podrem reinhumar amb dignitat; també fem avançar el coneixement científic sobre el període històric de la Guerra Civil», destaca el director general de Memòria Democràtica, Alfons Aragoneses.

Els treballs s'han allargat cinc mesos, des del setembre del 2023 fins al passat mes de gener

D'acord amb l'Ajuntament de Flix, la Generalitat preveu senyalitzar aquesta fossa de l'ermita del Remei, com a element de difusió i recuperació de la memòria històrica. «És important fer aquesta tasca de difusió per arribar a les noves generacions, que ja no tenen fons directes del que va suposar la Batalla de l'Ebre al territori», remarca Aragoneses.

Les Terres de l'Ebre són un dels principals punts d'actuació del Pla de fosses de la Direcció General de Memòria Democràtica, atenant a la intensa activitat bèl·lica que s'hi va donar durant la Batalla de l'Ebre. Així, s'hi troben un 25 per cent de les fosses, segons dades de la Generalitat.

En el Pla de fosses hi treballa un equip multidisciplinari, amb historiadors que documenten prèviament la fossa i el seu context; els arqueòlegs, els antropòlegs de la Universitat Autònoma de Barcelona i els genetistes de la Vall d'Hebron.